

ks. Adam Dynak

Logika rozwoju królestwa Bożego. Przypowieść o ziarnie (Mk 4, 26–29)

Królestwo Boże i jego teologia stanowią jeden z najbardziej znaczących tematów biblijnych, przede wszystkim w ewangeliach, ale nie tylko. Jezus z pasją głosił ideę panowania Boga wśród ludzi. Czynił to na wiele sposobów, wśród których nauka w przypowieściach ma wiodące znaczenie. Temat królestwa bliższy jest ojcom Kościoła, nieustannie pasjonuje egzegetów i teologów. Obrazowe porównania, do których uciekał się Jezus, a także niezliczona ilość literatury na ten temat, mogłyby prowadzić do wniosku, że tajemnica królestwa Bożego jest doskonale wyjaśniona i w pełni zrozumiała, dlatego w tej kwestii nie ma za wiele do powiedzenia. Okazuje się jednak, że interesująca nas tematyka nieustannie pozostaje tajemnicą, co więcej – im znacznie jest odkrywana, tym bardziej zadziwia swoją tajemniczością. Słowo Boże uczy pokory zarówno egzegetów, jak i czytelników Pisma Świętego. Potwierdza to tajemnicza, pełna znaków zapytania przypowieść o ziarnie, przekazana jedynie przez Marka (Mk 4, 26–29). Dlatego też celem niniejszego studium będzie zgłębienie, w oparciu o fachową literaturę, treści przypowieści, aby być może inaczej spojrzeć na jej zawartość, co zrodzi dodatkowe refleksje i wnioski.

Nazwa, kwestie synoptyczne, struktura przypowieści

W edycjach Ewangelii św. Marka interesujący nas fragment najczęściej tytułowany jest: *Przypowieść o zasiewie* (Biblia Tysiąclecia). Choć jest to nazwa

właściwa, to jednak w tym przypadku sprawa tytułu ma pewne uwarunkowania. Wszystko zależy od tego, czy w centrum opowiadania postawimy rolnika lub siewcę czy też rzucone w ziemię ziarno. W pierwszym przypadku proponowane tytuły przypowieści to dla przykładu: *Przypowieść o cierpliwym rolniku* albo *Przypowieść o zdziwionym rolniku*. W drugim przypadku: *Przypowieść o rosnącym potajemnie nasieniu* albo *Przypowieść o drodze do zbiorów*¹. Oczywiście przyjęcie któregoś z dwóch wariantów wpłynie na kierunek interpretacji tekstu, co z kolei poprowadzi do konkretnych wniosków teologicznych. Twierdzenie, że zawarta na początku formuła wprowadzająca do przypowieści: Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ – „Tak jest z królestwem Bożym...” (werset 26), nie akcentuje ani osoby rolnika, ani zasianego ziarna², wcale nie jest tak oczywiste. Wydaje się, że w pewien sposób może ukierunkować uwagę czytelnika na centralną ideę opowiadania.

Wskazanie centralnej postaci w opowiadaniu Jezusa nie jest rzeczą prostą, jednak wiele wskazuje na to, że należy zwrócić uwagę na ziarno i jego wzrost. Po pierwsze dlatego, że jest ukazana jego droga od zasiewu do żniw. Przypowieść zaczyna się siewem ziarna i kończy żniwami plonów z tegoż ziarna. Po drugie, rolnik, jako osoba aktywnie zaangażowana, pojawia się jedynie na początku i na końcu opowiadania, a w centrum opowieści jest postacią bierną, niemającą żadnego wpływu na to, co się dzieje z nasieniem. Już oderwanie się ziarna od ręki siewcy wskazuje na brak czynnego zaangażowania się tej osoby w proces rozwoju nasienia. Wspomniana formuła wprowadzająca (werset 26) również może świadczyć na korzyść ziarna, oczywiście, jeżeli obrazuje ono rozwój i funkcjonowanie królestwa Bożego na ziemi. Wreszcie, opowiedziana historia usytuowana jest w kontekście innych przypowieści o ziarnie (Mk 4, 3–8. 13–20. 30–32). Refleksje na temat siewu, wzrostu nasienia i zbiorów zapraszają do kontynuowania tematu w Mk 4, na co wskazuje także wspomniana przed chwilą formuła wprowadzająca do przypowieści³. Wszystkie przytoczone argumenty nie oznaczają jednak, że rolnik nie odgrywa w tej historii ważniejszej roli. W końcu to on zarówno

1 R. H. Gundry, *Mark. A Commentary on His Apology for the Cross*, vol. 1, Grand Rapids 1993, s. 240.

2 J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, Leipzig 1980, s. 183 (Evangelisch-Katolischer Kommentar zum Neuen Testament, 2).

3 W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, Berlin 1977, s. 129 (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, 2); por. W. L. Lane, *The Gospel of Mark*, Grand Rapids 1974, s. 168 (The New International Commentary of the New Testament); R. A. Guelich, *Mark*

inicjuje proces rozwoju oraz wzrostu ziarna, jak i jest beneficjentem plonu. Proces rozpoczyna się od niego, potem człowiek ów jakby opuszcza scenę, znowu wraca i ponownie znika, aby powrócić w zakończeniu przypowieści⁴. W rzeczywistości w centrum przypowieści znajduje się nie tyle samo ziarno, co jego tajemniczy i niepoahamowany wzrost⁵.

Perykopa Mk 4, 26–29 znajduje się tylko w Ewangelii św. Marka. Pozostali synoptycy nie przekazali jej, co może dziwić, biorąc pod uwagę fakt, że spora część dzieła Marka znalazła swoje miejsce w ewangeliach Mateusza i Łukasza. Wyjaśnienie tego fenomenu nie jest łatwe, niemniej można spotkać się z propozycjami egzegetów usiłujących rozwikłać tę zagadkę. Na uwagę zasługuje teoria głosząca, że perykopa Mk 4, 26–29 celowo została pominięta przez Mateusza i Łukasza, ponieważ można ją zrozumieć jako wezwanie do swoistej bierności i braku zaangażowania wobec powstającego na ziemi królestwa Bożego. Królestwo Boże panuje i rozwija się dlatego, że tak chce Bóg i Jego woli nic nie zdoła zmienić, natomiast człowiek ma nie angażować się w dzieła Boga. Powinien z uległością je przyjąć, tym bardziej, że nie jest w stanie zrozumieć dynamiki rozwoju panowania Boga na ziemi. Jak wiadomo, Mateusz i Łukasz przekazali nauczanie Jezusa wzywające do gorliwości na rzecz rozwoju królestwa Bożego na ziemi (Mt 25, 14–30; Łk 16, 1–8. 19. 12–27). Tych tekstów nie ma u Marka. Mateusz i Łukasz, przyjmując Markowy tekst o ziarnie, stworzyliby swego rodzaju naukę sprzeczną samą w sobie, dlatego pominieli ten fragment⁶. Istnieje także sugestia, że u Mateusza paralelną parabolą do Markowej może być przypowieść o pszenicy i chwaście (Mt 13, 24–30)⁷.

Tego rodzaju próba uporania się z pytaniem o nieobecność perykopy Mk 4, 26–29 u Mateusza i Łukasza jest ciekawa i w pewnym stopniu wypełnia postawione przed nią zadanie, aczkolwiek nie jest to wyjaśnienie tak doskonałe, aby mogło ostatecznie zamknąć dyskusję w tym temacie. Przede wszystkim dlatego, że głównym celem Jezusa nie jest wezwanie chrześcijan do bierności, ale wskazanie na tajemniczą dynamikę rozwoju królestwa Bożego.

1–8:26, Dallas 1989, s. 240 (Word Biblical Commentary, 34A); C. L. Blomberg, *Interpreting the Parables*, Nottingham 2012, s. 355.

4 R. H. Gundry, *Mark*, s. 221.

5 W. L. Lane, *The Gospel of Mark*, s. 169.

6 Zob. R. T. France, *The Gospel of Mark*, Grand Rapids 2002, s. 214 (The New International Greek Testament Commentary).

7 A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus. A Commentary*, Grand Rapids 2000, s. 386; por. W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 129.

Nawet, jeżeli kwestia bierności wynika pobocznie i w sposób niezamierzony z przypowieści, to zarówno Mateusz, jak i Łukasz, którzy niejednokrotnie dokonywali zabiegów redakcyjnych nad tekstem Marka, mogli przekazać tę treść według własnego klucza teologicznego. Ponadto znajdujemy u nich fragmenty, które – bardziej lub mniej wyraźnie – wzywają do poddania się woli Bożej (Mt 1, 24. 26. 39. 42; Łk 1, 60–63. 22. 42). Wreszcie, co najmniej dziwna wydaje się zgodność Mateusza i Łukasza co do opuszczenia Markowej relacji. Ostatecznie intencja ewangelistów Mateusza i Łukasza pozostaje dla nas – póki co – tajemnicą. Odnośnie do drugiej propozycji, trudno dopatrzeć się paralelności. Owszem, obie przypowieści zawierają elementy niezrozumienia i tajemniczości, ale o ile u Marka tajemnica dotyczy wzrostu wrzuconego w ziemię nasienia, a nierozumiejącym jest rolnik, o tyle u Mateusza niezrozumienie rodzi postępowanie właściciela pola, natomiast zasiane ziarno ukazane jest marginalnie. Wydaje się, że chodzi o dwie zupełnie różne przypowieści.

Odnośnie do struktury przypowieści, na pierwszy rzut oka może wydawać się prosta: działalność człowieka – siew (werset 26), tajemniczy wzrost ziarna (wersety 27–28), działalność człowieka – żniwo (werset 29)⁸. Wydaje się jednak, że jest to podział zbyt arbitralny i uproszczony, ponieważ przypowieść, chociaż krótka w treści, ma w sobie bogactwo dynamiki wyrażonej licznymi czasownikami⁹. Dlatego można przytoczyć inną propozycję jej budowy¹⁰:

- a) Człowiek sieje, kładzie się, wstaje (26b–27a),
- b) Nasienie rośnie (27b),
- c) Człowiek nie wie, jak dokonuje się wzrost nasienia (27c),
  - b') ziemia rodzi plon (28),
  - a') człowiek dokonuje żniwa (29).

Struktura ta ukazuje koncentryczną budowę perykopy, której centrum stanowi tajemniczy rozwój nasienia i towarzysząca mu niewiedza człowieka. Propozycja jest dość ciekawa, aczkolwiek nie jest pozbawiona słabych punktów. Po pierwsze, brak tu miejsca na formułę wprowadzającą (26a), która co prawda nie tworzy narracji samego opowiadania, ale stanowi integralną część perykopy. Mamy więc strukturę przypowieści, a nie perykopy. Po drugie, za duży akcent położony jest na niewiedzę człowieka, a przecież nie stanowi ona centralnego motywu przypowieści. Jeżeli chodzi o główną ideę przypowieści,

8 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka, rozdziały 1, 1–8, 26*, Częstochowa 2013, s. 304 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, II/1).

9 R. A. Guelich, *Mark 1–8:26*, s. 239.

10 R. H. Gundry, *Mark*, s. 222.

to wydaje się, że Jezusowi chodzi o ukazanie tajemniczej dynamiki królestwa Bożego. Przedstawiona struktura wyraźnie obrazuje częstą zmianę podmiotów działających: siewca, ziarno, znowu siewca wraz ze żniwiarzami. Podobnie jak praca na roli przewiduje wielokierunkowość działań, tak złożona jest aktywność królestwa Bożego¹¹.

Kontekst przypowieści

Przypowieść usytuowana jest w zbiorze przypowieści Mk 4. Rozdział czwarty Ewangelii św. Marka, z wyjątkiem jednej, ostatniej perykopy (35–41), w całości zawiera naukę Jezusa przedstawioną we wcześniejszych przypowieściach, które zostały wygłoszone bezpośrednio po wrogich wystąpieniach przeciwników Jezusa, faryzeuszów, nauczycieli Pisma i zwolenników Heroda. Zdeterminowana wrogość wspomnianych grup wobec Jezusa mogła rodzić wątpliwości słuchaczy co do realizacji królestwa Bożego według Jego wizji. Wątpliwości takie były poniekąd uzasadnione, ponieważ w opozycji do Jezusa stały środowiska autorytatywne i znaczące w ówczesnej społeczności żydowskiej. Dlatego przypowieści Jezusa na temat królestwa Bożego podejmują temat przeszkód stawianych słowu Bożemu, ale jeszcze bardziej akcentują finalne zwycięstwo. Ponadto głoszone przez Jezusa ideały mogły wydawać się na tyle wzniosłe, że były niemożliwe do zapanowania, co stawiałyby samego Jezusa w pozycji kogoś mało skutecznego w realizowanej misji. Opowiadania Jezusa, poprzez swoją obrazowość i prostotę przekazu, miały uczynić zrozumiałym to, co dla wielu było abstrakcją. Odwoływanie się do zjawisk przyrody lub codziennego życia ujawniało głębokie prawdy duchowe. Prosta forma przypowieści nie zwalniała jednak od wysiłku refleksji nad ich przesłaniem¹². Niejednokrotnie okazuje się, że prosta w treści opowieść nie od razu ujawnia swoją właściwą, duchową treść, czego przykładem jest interesująca nas przypowieść.

---

11 A. Paciorek, *Przypowieść o zasianym ziarnie (Mk 4, 26–29)*, w: *Więcej szczęścia jest w daniu aniżeli w braniu. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Waldemara Chrostowskiego*, red. B. Strzałkowska, Warszawa 2011, s. 1167.

12 A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa. Wprowadzenie i objaśnienie*, Częstochowa 2013, s. 120–121; por. A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 264–265; M. Healy, *Ewangelia według św. Marka*, tłum. E. Litak, Poznań 2020, s. 72 (Katolicki Komentarz do Pisma Świętego); G. Vigini, *Ewangelie i Dzieje Apostolskie. Tekst z komentarzem*, tłum. T. Truś, Lublin 2000, s. 192.

Analizowany fragment jest jednym z czterech występujących w Mk 4, przez co współtworzy zbiór przypowieści w Ewangelii św. Marka. Nic więc dziwnego, że jest ona nazywana „ewangelią czynów”, a nie słów Jezusa¹³. Oprócz samych przypowieści w Mk 4 znajdujemy wypowiedź Jezusa na temat celu nauczania za pomocą przypowieści (wersety 10–12) i wyjaśnienie przypowieści o siewcy (wersety 13–20), co szczególnie wskazuje na wyjątkową rolę uczniów Jezusa. Są oni nie tylko słuchaczami Jego nauczania, lecz także ponoszą odpowiedzialność za właściwe zrozumienie wygłoszonych przypowieści¹⁴. Podobnie, jak można zauważyć w pozostałych przypowieściach, tak również w przypadku Mk 4, 26–29 głównymi adresatami nauki Jezusa są Jego uczniowie.

W zbiorze nauczania Jezusa w Mk 4 znajdują się trzy przypowieści o zasianym ziarnie. Z pewnością łączy je temat zasiewu, procesu wzrostu i osiągniętego plonu, choć każda z nich różnie rozstawia akcenty na poszczególne etapy, zwracając w ten sposób uwagę na jeden z oddzielnych aspektów królestwa Bożego. Jeżeli przypowieść o siewcy akcentuje różne sposoby słuchania, a przypowieść o ziarnie gorczycy wielki finał ze skromnego początku, to przypowieść o ziarnie podkreśla tajemniczość procesu wzrastania ziarna. Analizowany tekst, dzięki swojej obecności w bloku Markowych przypowieści, pomaga lepiej zrozumieć naukę o tajemnicy królestwa Bożego w jej pozytywnej części¹⁵.

Niekiedy spotyka się łączenie ze sobą przypowieści o ziarnie (Mk 4, 26–29) z następującym bezpośrednio po niej opowiadaniem o ziarnie gorczycy (Mk 4, 30–32). Tłumaczone jest to podobieństwem zachodzącym między dwoma opowiadaniem. Rzeczywiście, obydwie przypowieści rozpoczynają się podobną formułą wprowadzającą, co wskazuje na tych samych słuchaczy¹⁶. Podobieństwo dotyczy początku obydwóch przypowieści także w sensie naracyjnym: tak w jednym, jak i w drugim przypadku chodzi o ziarno wrzucone w ziemię. Podobieństwo tkwi także w finale: obie przypowieści manifestują

13 R. Bartnicki, *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996, s. 182 (Biblioteka Biblijna, 1); por. F. Sieg, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka. Część I (Mk 1, 1–4, 34). Jezus głosi królestwo Boże*, Pelplin 2008, s. 150.

14 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 265; por. D.J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, Warszawa 2001, s. 995.

15 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 305.

16 R.H. Stein, *Mark*, Grand Rapids 2008, s. 231 (Baker Exegetical Commentary on the New Testament).

pełnię królestwa Bożego¹⁷ oraz podkreślają niewielki rozmiar ziarna i obfitość żniwa¹⁸. Nie brakuje jednak różnic. Najpierw chodzi o środkową część tych przypowieści. Tekst Mk 4, 26–29 o wiele więcej uwagi poświęca tej części niż Mk 4, 30–32. Ponadto niewielkie rozmiary ziarna nie są aż tak bardzo ukazane w analizowanej przypowieści. Podobnie jeśli chodzi o żniwa. Temat wielkości urodzaju nie jest brany pod uwagę. Niemniej nie można odmówić podobieństwa zachodzącego między tymi dwoma przypowieściami.

Niektórzy badacze, szukając związku naszej przypowieści z opowiadaniem o siewcy (Mk 4, 1–9), dochodzą do wniosku, że przypowieść o ziarnie (Mk 4, 26–29) kontynuuje i rozszerza opis ziarna rzuconego na urodzajną ziemię. Tym samym przypowieść znajduje swoje wyjaśnienie w Mk 4, 13–20, podobnie jak przypowieść o siewcy¹⁹. Wydaje się, że nie ma wyraźnych przeszkód, aby tak uważać, nie wynika to jednak z tekstu, a jest tylko wynikiem spekulacji. Obydwie przypowieści różnią się co do głównego motywu przesłania. Gdyby tak było, jak to widzą zwolennicy przedstawionej teorii, z pewnością sam Jezus albo ewangelista wskazałby na to, a przynajmniej uczynił jakąś aluzję. Należy także zauważyć, że w Mk 4, 26–29 królestwo Boże zostało porównane do całego procesu wzrostu i dojrzewania ziarna, od zasiewu aż do żniw, gdy tymczasem przypowieść o siewcy dotyczy jedynie samego siewu ziarna, które – co prawda – przynosi plon różnej wielkości, ale nie zmienia to faktu, że centralną ideą jest wytrwałość siejącego²⁰. Faktem pozostaje to, że nasza przypowieść traktuje o ziarnie, które wpadło na urodzajną rolę i przynosi plon. Warto również zwrócić uwagę na pewien sekwencyjny układ trzech wspomnianych przypowieści. W pierwszej z nich akcent spoczywa na siewie (Mk 4, 3–8). W drugiej, czyli najbardziej nas interesującej, akcent przesuwają się na okres między siewem i zbiorami, aby w trzeciej, tej o ziarnku gorczycy, skupić się przede wszystkim na momencie finalnym, czyli plonach (Mk 4, 30–32). Niemniej w każdej z tych przypowieści widnieją wszystkie wspomniane motywy, będąc ze sobą organicznie związane²¹.

---

17 J. Marcus, *Mark 1–8. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven, London 2000, s. 325 (The Anchor Yale Bible).

18 D.J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997.

19 R.H. Gundry, *Mark*, s. 219.

20 D.J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997.

21 H. Langhammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, red. S. Łach, M. Filipiak, Lublin 1975, s. 243.

Analiza egzegetyczno-teologiczna

Kαὶ ἔλεγεν – „i mówił”. Jezus w dalszym ciągu kontynuuje swoje nauczanie, posługując się formą przypowieści. Czasownik ε;legen w formie imperfectum wyraża ciągle trwające przepowiadanie Jezusa. Taka forma gramatyczna sugeruje, że Jezus nieustannie zmierza do wyjaśnienia wcześniej podjętych tematów²². Chodzi przede wszystkim o ideę królestwa Bożego. Fraza: Καὶ ἔλεγεν występuje cztery razy w Ewangelii św. Marka (Mk 4, 9.26.30; 14, 36), oraz dwa razy w formie poszerzonej (Mk 12, 35.38). W przeciwieństwie do dwóch poprzednich przypowieści tutaj początek nie zawiera zaimka osobowego αὐτοῖς – „im”, który wcześniej wskazywał na uczniów otrzymujących wraz z przypowieścią dodatkowe jej wyjaśnienie. Dlatego adresatem tej przypowieści są wszyscy słuchacze zgromadzeni przy Jezusie. Potwierdza to również pominięcie terminu μυστήριον – „tajemnica”, odkrywana jedynie przed uczniami, niezrozumiała zaś przez ogół ludzi ze względu na ich ograniczoną percepcję nauczania Jezusa (Mk 4, 11)²³.

Początek perykopy jasno stwierdza, że przypowieść Mk 4, 26–29 odnosi się do królestwa Bożego: Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ – „tak jest z królestwem Bożym”. Formuła wprowadzająca nie akcentuje ani osoby rolnika, ani nasienia, lecz całe zdarzenie, szerszą rzeczywistość²⁴. Jezus posługuje się obrazem siewu zboża, ponieważ po zajęciu Kanaanu, Izraelici szybko przekształcili się w naród osiadły, rolniczy, którego ważnym zajęciem była uprawa zboża, głównie jęczmienia i pszenicy. Tak więc rzeczywistość siewu i czynności poprzedzające tą czynność, jak i po niej następujące, było dobrze znane słuchaczom Jezusa²⁵.

Niewątpliwie cechą oryginalną tej przypowieści jest to, że jako jedyna w Ewangelii św. Marka ma takie sformułowanie. Owszem, idea królestwa Bożego była już wcześniej poruszana, najpierw w formie ogólnej informacji, że Jezus głosił bliskość królestwa Bożego (Mk 1, 15), a następnie w Jezusowym wyjaśnieniu celu głoszenia nauki za pomocą przypowieści (Mk 4, 11), ale obrazowe porównanie królestwa Bożego po raz pierwszy występuje w Ewangelii

22 M.L. Strauss, *Mark*, Grand Rapids 2014, s. 197 (Exegetical Commentary on the New Testament).

23 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 306; por. R.A. Guelich, *Mark 1–8*: 26, s. 239.

24 J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, s. 183.

25 F.H. Wight, *Obyczaje krajów biblijnych*, tłum. R. Piotrowski, Warszawa 1998, s. 149.

św. Marka w tej przypowieści. Po raz kolejny słuchacze Jezusa uświadamiają sobie, że rzeczywistość królestwa Bożego nie jest tematem łatwo dostępnym dla świadomości ludzkiej, dlatego Jezus ucieka się do używania porównań i podobieństw²⁶. Podobnie będzie z następną przypowieścią o ziarnie gorczycy (Mk 4, 30–32).

W przypowieści siewcą ziarna jest *ανθρωπος* – „człowiek”, bez rodzajnika, anonimowa postać, pełniąca zarówno rolę siewcy, jak i żniwiarza, chociaż w opowiadaniu ani razu nie jest w ten sposób nazwany. To po prostu człowiek²⁷. Być może ten szczegół wskazuje na uniwersalność nauki przypowieści. Uwagę zwraca zarówno milczenie na temat wcześniejszej uprawy roli pod zasiew (orka, bronowanie), jak i ewentualne czynności w trakcie wzrostu zboża. Chociaż przypowieść nie mówi tego wprost, to jednak w domyśle rolnik po skończonym siewie przechodzi do innych zajęć codziennego życia, nie troszcząc się bezpośrednio o zasiane pole²⁸. Jego związek z ziarnem kończy się w momencie wypuszczenia go z ręki w czasie siewu. Jest to jak najbardziej zrozumiałe, ponieważ przypowieść w swojej celowości nie zajmuje się tym, co było przed zasiewem, ani tym co nastąpiło po żniwach. Chociaż siewca wycofuje się, to jednak sama siejba zakłada przyszłe żniwa²⁹.

Komentatorzy dość jednogłośnie przestrzegają przed alegoryzacją przypowieści, dlatego odrzucają możliwość utożsamiania postaci siewcy z Jezusem lub z Bogiem, a także z głosicielami Ewangelii³⁰. Nie widzą także potrzeby szukania teologicznego wyjaśnienia zachowania rolnika³¹. Mimo wszystko poszczególne segmenty przypowieści stanowią obrazy, które należy powiązać z konkretnymi osobami lub sytuacjami na zasadzie skojarzeń.

Początek przypowieści kieruje naszą uwagę na biblijne znaczenie ziarna i siewu. Czynność wykonywana przez siewcę została wyrażona w trybie przypuszczającym czasownika *βαλεῖν* – „rzuciłby”, pochodzącego od czasownika *βαλλω* – „rzucać, ciskać, kłaść”, występującego tutaj w formie aorystu

26 H. Langkammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, s. 243.

27 R. H. Gundry, *Mark*, s. 220.

28 M. Healy, *Ewangelia według św. Marka*, s. 83.

29 W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 130.

30 A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań–Warszawa 1981, s. 31; por. J. Gnlika, *Das Evangelium nach Markus*, s. 183; C. S. Mann, *Mark. A New Translation with Introduction and Commentary*, Garden City 1986, s. 270 (*The Anchor Yale Bible*, 27); R. H. Gundry, *Mark*, s. 219; D. J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997.

31 R. H. Stein, *Mark*, s. 234.

łącznego, wyrażającego działanie dokonane, niepowtarzalne³². Może nieco dziwić użycie takiego czasownika, ponieważ czynność siania lepiej wyrażana jest przez inne słowo: σπείρω, występujące aż 12 razy w Mk 4. Trudno wytłumaczyć tę różnicę. Być może pojawiający się w liczbie pojedynczej termin, oznaczający ziarno, siew (σπόρος), w połączeniu z czasownikiem βάλλω ma za zadanie zwrócić uwagę słuchaczy lub czytelników przypowieści na proces, który dotyczy konkretnego, małego ziarenka. Czasownik βάλλω występuje trybie przypuszczającym, dlatego wypowiedź Jezusa należałoby rozumieć mniej więcej tak: „z królestwem Bożym jest tak, jakby człowiek wrzucił ziarno w ziemię”. Słowo w domyśle oznacza zasiew ziarna oddanego w tym miejscu przez grecki rzeczownik spo,roj, oznaczający zarówno ziarno, jak i nasienie. Greckie słowo βάλλω najczęściej odnosi się do rzucania w ziemię ziaren pszenicy i jęczmienia³³. Siew odbywał się zazwyczaj w październiku, ale siano także zboża jare na wiosnę. Palestyńczycy siali ziarno ręcznie, czerpiąc je ręką z niesionego pojemnika na ziarno. Nasiona niektórych zbóż, zwłaszcza pszenicy, wymagały starannego wysiewu. Wtedy pochylano się i dosłownie kładziono ziarno w bruzdę, aby nic się nie zmarnowało³⁴. W naszej przypowieści o tych szczegółach nie ma ani słowa.

Mimo że słowo σπόρος – „ziarno”, występuje w Nowym Testamencie tylko sześć razy, to jednak czynność siania, wyrażona przez czasownik βάλλω występujący często w Nowym Testamencie, ma w Biblii bogate znaczenie teologiczne ujawnione także w naszej przypowieści. Teologia ziarna i siewu bierze swój początek na pierwszej stronie Biblii, gdzie Bóg Stwórca w trzecim dniu stwarzania świata ogłasza: „Niechaj ziemia wyda rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce i drzewa rodzące owoce, w których było nasienie według ich gatunków” (Rdz 1, 11). W ten sposób Stwórca obdarzył ziemię możliwością wydawania roślinności tak, aby ta z kolei mogła wydawać nasienie. Na wypadek sprzeniewierzenia się przykazaniom Bożym naród Izraela był ostrzegany: „Na próżno będziecie siali wasze ziarno” (Kpł 26, 16). Według zamysłu Bożego istnieje doskonała harmonia: siew – wzrost – owocowanie – żniwo. Bóg błogosławi wzrostowi i owocowaniu nasienia, ale czynność siewu przypada człowiekowi. Biorąc

32 R. H. Stein, *Mark*, s. 232; por. A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, s. 30.

33 G. L. Mattingly, *Siew*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 1103 (Prymasowska Seria Biblijna).

34 H. Daniel-Rops, *Życie w Palestynie w czasach Jezusa*, tłum. J. Lasocka, Warszawa 2001, s. 210; por. F. H. Wight, *Obyczaje krajów biblijnych*, s. 153.

pod uwagę jakość palestyńskiej ziemi, siew ziarna na roli wiązał się z wielkim trudem. Siewca musiał jednak zaufać ziemi, nie mając zbytniego wpływu na jej właściwości plonotwórcze. Jeszcze większe zaufanie miał rolnik do Boga, od którego oczekiwał błogosławieństwa pracy na roli. W Piśmie Świętym zachodzi wyraźna korelacja pomiędzy znaczeniem dosłownym i teologicznym zasiewu. W tym drugim znaczeniu przede wszystkim słowo Boże pojmowane jest jako ziarno, a jego głoszenie jako siew. Metafora ziarna doskonale wyraża się w osobie Jezusa Chrystusa, który umarł po to, aby wydać plon (J 12, 24). Dla św. Pawła wschodzące ziarno jest obrazem ciała zmartwychwstałego (por. 1 Kor 15, 36–49)³⁵.

Siewca, nazwany w przypowieści człowiekiem, z chwilą rzucenia ziarna w ziemię, przechodzi do obowiązków codziennego życia, uwalniając się od bezpośredniego związku z nasieniem. Ono zostało przykryte ziemią, z którą wchodzi w ścisłą, aczkolwiek tajemniczą i niewidzialną dla oka współpracę. Proces ten nie jest widowiskowy. Powolny wzrost nasiona nie przyciąga uwagi. Życie toczy się według własnego porządku, a wewnątrz niego przebiega oddzielny, autonomiczny proces. Siewca nie jest w stanie go kontrolować³⁶. Czas użyty w wersecie 26 wyraża jednorazowość czynności, natomiast powtarzający się czas terażniejszy w wersecie 27 stwierdza powtarzające się wydarzenia zarówno w życiu siewcy, jak i nasienia³⁷. Zmiana formy czasowników występujących w tym wersecie w stosunku do obecnych w poprzednim ma także celowo wskazać na „bezczynność” człowieka z przypowieści w tej kwestii³⁸. Postawa siewcy nie wynika z jego niedbalstwa czy braku zainteresowania wynikami swojej pracy. Bierze on pod uwagę wzrost nasienia, nawet jeżeli tego nie jest w stanie zrozumieć. Wie, że nie da się ciągnąć za wyrastającą lodygę,

35 X. Léon-Dufour, *Zasiewać*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1994, s. 1112–1115; por. A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 122–123; M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989, s. 276; L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, tłum. Z. Kościuk, Warszawa 1998, s. 1172 (Prymasowska Seria Biblijna); A. Urban, *Nasienie*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haider, tłum. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1995, s. 789.

36 J. R. Edwards, *The Gospel According to Mark*, Grand Rapids, Apollos, Nottingham 2002, s. 142 (The Pillar New Testament Commentary).

37 A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, s. 30; por. R. T. France, *The Gospel of Mark*, s. 213.

38 H. Langkammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, s. 243–244; por. J. Marcus, *Mark 1–8*, s. 326; R. T. France, *The Gospel of Mark*, s. 213.

aby przyspieszyć proces. Nie jest w stanie sprawić, aby ziarno w kłosie dojrzało choćby o jeden dzień wcześniej albo później. Zainteresowanie rolnika dotyczy celu ostatecznego, dla którego wrzucił nasienie w ziemię – żniwa. Następny werset pokazuje, że siewcy zależy na plonie³⁹.

Pomimo tego, że treść przypowieści wydaje się ukazywać swoistą bezczynność rolnika po dokonaniu zasiewu, jest to mylne wrażenie. Nie można wykluczyć, że w czasie rozwoju nasienia i wzrostu zboża człowiek ten wykonywał pewne czynności agrarne, takie jak nawadnianie czy odchwaszczanie, nie wspominając o innych codziennych zajęciach. Normalnie w ten sposób postępuje się w kulturze uprawy zbóż, a przypowieść, jak wszystkie inne, stanowi hipotetyczną sytuację wziętą z codziennego życia. Przypowieść nie mówi o tym wprost, bo jej celem jest zwrócenie uwagi na inne momenty z życia rolnika i zasianego ziarna, w czasie od siewu do żniw: sfera kiełkowania ziarna oraz mechanizmy kierujące jego rozwojem i wzrostem są niedostępne człowiekowi. Odnośnie do królestwa Bożego, nawet uczniowie Jezusa nie znają do końca jego tajemniczości (Mk 4, 13)⁴⁰. Chrześcijanin ani nikt inny nie może zbudować królestwa Bożego ani kontrolować procesu jego rozwoju. To Bóg jest twórcą królestwa Bożego. Cierpliwe czekanie wcale nie oznacza bierności czy bezczynności, lecz wyraża świadomość tego, że cele Boga są większe od ludzkich⁴¹.

Ziarno podlega procesowi rozwoju niezależnie od pory dnia i nocy. W przypowieści na pierwszym miejscu zostały wymienione sen i noc, przed czuwaniem i dniem, najprawdopodobniej ze względu na żydowskie rozumienie czasu, według którego doba rozpoczynała się od wieczoru⁴². Być może taka kolejność jest podyktowana także chęcią jeszcze większego zaakcentowania wyizolowania i tajemniczości przedstawionego procesu wzrastania ziarna. Przesłanie wersetu 27 wydaje się jasne: rozwój królestwa Bożego wymyka się wszelkim ludzkim kryteriom i zasadom. Kieruje się ono własną dynamiką Bożego pochodzenia i ani nadmierne praktyki religijne w wydaniu faryzejskim,

---

39 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 306; por. W.L. Lane, *The Gospel of Mark*, s. 169; D.J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997; C.S. Mann, *Mark*, s. 270; A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 128; M. Healy, *Ewangelia według św. Marka*, s. 84.

40 R.A. Guelich, *Mark 1–8:26*, s. 241; por. A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 124.

41 A.J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 390; por. A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 129; C.L. Blomberg, *Interpreting the Parables*, s. 356.

42 W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 131.

ani chęć przyspieszenia tego procesu w stylu ugrupowania zelotów nie mają żadnego wpływu na rozwój i tempo tego procesu⁴³.

Trudno powiedzieć, czy moc rozwoju ziarna tkwi w nim samym, czy też w ziemi, która go okrywa. Werset 28 wydaje się wskazywać, że chodzi o ziemię. Starożytni byli przekonani, że wszystko zależy od ziemi, od której zależy jakość i ilość plonów bardziej niż od wysiłków siewcy⁴⁴, dla Żydów zaś fenomen wzrostu był dziełem Boga. Tak samo będzie z królestwem Bożym, które jest własnością Boga i On sam dokona jego powstania według swojego sposobu⁴⁵. Jeżeli chodzi o ziarno, to jego rozwój ukazany jest jako harmonicznie uporządkowany⁴⁶. Z pewnością Jezusowi nie chodzi tutaj o rok szabatowy czy jubileuszowy, w czasie którego całkowicie wstrzymana jest praca w polu (Kpł 25, 1–12)⁴⁷. Werset rozpoczyna się od przymiotnika αὐτομάτη – „działający z własnej inicjatywy”⁴⁸, „postępujący z własnej woli”⁴⁹, „samoistnie”⁵⁰, „samo, bez widocznego powodu”⁵¹, „termin często używany w stosunku do ziemi, która sama z siebie rodzi rośliny, bądź w stosunku do samych roślin i owoców, które rosną, choć nikt ich nie uprawia”⁵². Dlatego też niektórzy uczeni uważają, że grecki przymiotnik αὐτομάτη nie odnosi się do kulturalnych upraw, lecz do roślin dziko rosnących⁵³. Termin ten występuje jeszcze tylko jeden raz w Dz 12, 10, gdzie odnosi się do bramy miejskiej.

W przekonaniu niektórych egzegetów etapy wzrostu rośliny stanowią wyraźne nawiązanie do przypowieści o siewcy i wymienionych tam wielkości urodzajów, gdzie stokrotny plon oznacza stan pełni⁵⁴. Należy przyznać, że trudno dopatrzeć się podobnego związku pomiędzy treścią dwóch przypowieści. W przypadku żdźbła czy nawet kłosa nie można mówić o plonie. Bardziej można by próbować dopatrzeć się tutaj nawiązania do trzech epok: ziemską

43 H. Langkammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, s. 244; por. W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 131; J. Marcus, *Mark 1–8*, s. 326.

44 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 307.

45 W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 131.

46 J.R. Edwards, *The Gospel According to Mark*, s. 142.

47 R. A. Guelich, *Mark 1–8:26*, s. 242; por. A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 123.

48 R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1997, s. 83.

49 O. Jurewicz, *Słownik grecko-polski*, Warszawa 2015, s. 130.

50 D.J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997.

51 A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 387.

52 J. Strong, *Grecko-polski słownik Stronga*, Warszawa 2015, s. 122.

53 R. T. France, *The Gospel of Mark*, s. 213.

54 G. Vignini, *Ewangelie i Dzieje Apostolskie*, s. 194.

działalność Jezusa, Kościół po Wielkanocy, czasy eschatologiczne⁵⁵, choć i taki związek wydaje się mocno naciągany. Ciągłe też należy pamiętać o unikaniu alegoryzacji przypowieści. Ostatecznie, treść werseku 28 ukazuje, że w procesie wzrostu chodzi o Boską przyczynę, nawet jeżeli nie jest to wprost powiedziane⁵⁶.

Opis rozwoju ziarna i rośliny pochodzącej z niego stanowi sumaryczną relację. W kilku słowach został opowiedziany stosunkowo długi okres czasu, po którym następuje finał Jezusowej przypowieści, ukazujący obraz żniw i zebranie oczekiwanych plonów. Przypowieść niewiele mówi o długości czasu między siewem i żniwem⁵⁷. Wiadomo, że w Palestynie żniwa rozpoczynały się w kwietniu. Wtedy zbierano z pól jęczmień, a miesiąc później pszenicę⁵⁸. Komentatorzy dopatrują się w wersecie 29 aluzji lub wręcz podobieństwa do wypowiedzi proroka Joela: „Zapuscie sierp, bo dojrzało żniwo” (Jl 4, 13a). Cytat miałby pochodzić z wersji hebrajskiej⁵⁹. Nawiązanie do prorocstwa Joela potwierdzałoby to, że finalnym etapem królestwa Bożego będzie przeprowadzony na końcu sąd, którego dokona Syn Człowieczy⁶⁰.

Spostrzeżenie to może wydawać się słuszne i w pewnej mierze tak jest, niemniej jest wiele wyraźnych różnic między dwoma tekstami. Najpierw wypowiedź Joela występuje w trybie rozkazującym, którego nie ma w przypowieści Jezusa. Niektórzy próbują tłumaczyć tę różnicę w ten sposób, że Jezus mógł odwoływać się do Targumu⁶¹. Jednak ta opinia nie wydaje się przekonująca. Ponadto ze słów starotestamentalnego proroka przebija groza związana z nadchodzącym sądem Bożym. W Jezusowej przypowieści wcale nie wyczuwa się groźnej, a tym bardziej katastroficznej atmosfery. Emanuje z niej radość i nadzieja w związku z rozwojem i panowaniem królestwa Bożego. Motyw żniw, symbolizujący u proroków sąd ostateczny, w przypowieści Jezusa ma trochę

55 J. Marcus, *Mark 1–8*, s. 328.

56 A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 387; por. C. S. Mann, *Mark*, s. 270; P. Dschulnigg, *Das Markusevangelium*, Stuttgart 2007, s. 143 (Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, 2); J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, s. 185; A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 123; A. Paciorek, *Przypowieść o zasianym ziarnie*, s. 1169.

57 R. A. Guelich, *Mark 1–8:26*, s. 245.

58 H. Daniel-Rops, *Życie w Palestynie w czasach Jezusa*, s. 210–211.

59 J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, s. 183; por. A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 388.

60 P. Dschulnigg, *Das Markusevangelium*, s. 144; por. D. J. Harrington, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 997.

61 R. H. Gundry, *Mark*, s. 222.

inne znaczenie. W przypowieści żniwa nie są czasem oddzielania dobrych od złych, ale oznaczają pełny rozwój i zapanowanie królestwa Bożego na ziemi⁶². Niemniej wspomnienie sierpa i żniw może mieć konotacje apokaliptyczne (Jl 4, 13; Ap 14, 15)⁶³.

W wersecie 29 spotykamy przynajmniej dwa pojęcia zasobne teologicznie: sierp i żniwo. W przypadku sierpa chodzi o lekko zakrzywione ostrze, zaprawione w rękojeść. W starożytności ostrze było wykonane z krzemienia, w czasach późniejszych z brązu, a następnie z żelaza. Ostrze żelazne miało długość do trzydziestu centymetrów. Sierp służył m.in. do ścinania zboża w czasie żniw zamiast kosi, która w ojczyźnie Jezusa była prawie nieznana⁶⁴. Biblia wielokrotnie wspomina to narzędzie rolnicze (Pwt 16, 9. 23. 25; Jr 50, 16). Zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie sierp jest metaforą sądu ostatecznego (Jl 4, 13; Ap 14, 14–20). N uwagę zasługuje wzmianka o sierpnie w Ap 14, 14–20, gdzie jest symbolem sądu sprawowanego przez Syna Człowieczego. Sierp znajduje się w Jego ręku, ale posługują się tym narzędziem także aniołowie, używając go do ścinania winogron, których sok symbolizuje krew zniszczonych narodów. Przez to wizja z Apokalipsy, czy wcześniejsze nauczanie proroków, wnosi atmosferę grozy, której nie spotykamy w przypowieści Jezusa⁶⁵.

O wiele bogatszy teologicznie jest rzeczownik „żniwo” (gr. θερισμός), który występuje w Biblii ponad dwadzieścia razy, z czego ponad połowę w Nowym Testamencie. W starożytnej Palestynie zboże wrywano wraz z korzeniami albo ścinano sierpem⁶⁶. W czasach Jezusa czyniono to na przełomie kwietnia i maja. Żniwa były powodem szczególnej radości i świętowania. Wyrażało się to przede wszystkim w żydowskim Świącie Namiotów, kiedy czczono Boga jako Pana szczęśliwych zbiorów⁶⁷. W Biblii żniwa są wyrazem Bożego błogosławieństwa, które gwarantowało odpowiednią pogodę i obfity urodzaj, dzięki czemu człowiek miał zapewnione życie na ziemi. Z drugiej strony kara Boża

---

62 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 307; por. H. Langkammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, s. 244; J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, s. 185.

63 A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 307.

64 H. Daniel-Rops, *Życie w Palestynie w czasach Jezusa*, s. 211; por. F. Rienecker, G. Maier, *Leksykon biblijny*, Warszawa 2001, s. 106; F.H. Wight, *Obyczaje krajów biblijnych*, s. 3, 158–159.

65 A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 123; por. H. Langkammer, *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, s. 244; A. Paciorek, *Przypowieść o zasianym ziarnie*, s. 1168.

66 G.M. Mattingly, *Rolnictwo*, w: *Encyklopedia biblijna*, s. 1054.

67 C. V. Manzanares, *Jezus i Ewangelie. Mały słownik*, Warszawa 2004, s. 186; por. M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, s. 285–286; X. Léon-Dufour, *Słownik Nowego Testamentu*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1986, s. 709.

za grzechy często dotykała zbiorów. Wyrok i kara przedstawiane są symbolicznie jako zniszczone zbiory. Pismo Święte ukazuje także wzajemną relację pomiędzy siewem i żniwem, przykładowo: „Kto skąpo siewie, ten skąpo i zbiera, kto zaś hojnie siewie, ten hojnie też zbierać będzie” (2 Kor 9, 6, por. Prz 22, 8; Ga 6, 7–9)⁶⁸. Pomimo tych zależności i powiązań między siewem i żniwem istnieją także znaczące różnice pomiędzy tymi krańcowymi punktami procesu wzrostu i rozwoju ziarna. Żniwa odznaczają się innym klimatem niż zasiew. Ponadto różnią się także rozmiarami. Z jednego nasienia można osiągnąć wielokrotny plon, nawet stokrotny (por. Rdz 26, 12; Mk 4, 8)⁶⁹.

W Piśmie Świętym żniwa są też metaforą sądu Bożego. W Starym Testamencie karzący Bóg występuje jako żniwiarz, który ścina zboże, a kara może dotyczyć zarówno Izraela (Iz 17, 5), jak i narodów pogańskich (Jr 51, 2. 33). W Nowym Testamencie Jezus występuje w roli siewcy, który rzuca ziarna słowa, i żniwiarza idącego z sierpem na dojrzałe pola. Zesłanie Ducha Świętego zapoczątkowało czas żniw w Kościele, a ich końcem będzie dzień Pański – powtórne przyjście Jezusa na ziemię⁷⁰. Temat sądu ostatecznego w kontekście wersetów 27 i 28 mógłby oznaczać, że paruzja się opóźni⁷¹. Spostrzeżenie wydaje się dość interesujące, jednak czas paruzji nie jest celem przypowieści. Nadejście ostatecznej fazy królestwa Bożego – zasadniczy temat przypowieści – jest tak pewne, jak niezawodny jest plon z zasianego nasienia⁷².

Wnioski

Przypowieść o ziarnie (Mk 4, 26–29) należy do bloku przypowieści Mk 4, naturalnie i dobrze wpisując się w nurt podejmowanej tam tematyki. Jezus używa porównania do zasianego i wschodzącego ziarna, próbując wyjaśnić słuchaczom istotę, prawa rozwoju i wypełnienie się królestwa Bożego na ziemi. Przypowieść akcentuje obecność królestwa Bożego na ziemi, jego dłuższy proces rozwoju i osiągnięcie pełni. Mimo że nie należy traktować tej przypowieści

⁶⁸ *Słownik symboliki biblijnej*, s. 1209; por. *Leksykon biblijny*, s. 913.

⁶⁹ R. Girard, *Żniwa*, w: *Słownik teologii biblijnej*, s. 1155.

⁷⁰ *Słownik symboliki biblijnej*, s. 1211; por. *Słownik teologii biblijnej*, s. 1155–1156; F. Hauck, *Ἐπισημὸς*, w: *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 3, Grand Rapids 1966, s. 133; *Słownik Nowego Testamentu*, s. 709.

⁷¹ W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 130.

⁷² A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, s. 31; por. A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 388; A. Malina, *Ewangelia według świętego Marka*, s. 307.

jak alegorii, to jednak działalność Jezusa, na którą wskazuje siew ziarna, pozorna niedostrzegalność królestwa w codziennym życiu, obrazowana przez proces rozwoju ziarna, i wreszcie pełnia królestwa symbolizowana przez żniwa stanowią pełny obraz zamierzony przez Jezusa w opowiedzianej przypowieści. Pomimo skromnych początków można zaufać, że to, czemu początek dał Jezus, osiągnie pełną realizację⁷³. W Jego zbawczej działalności obecna jest już eschatologia zrealizowana⁷⁴. Przypowieść ukierunkowana jest na czas Kościoła. Jest skierowana do uczniów Jezusa wszystkich czasów, którym w konfrontacji z grzesznym i złowrogim światem grozi pokusa wątpliwości odnośnie do obecności i rozwoju królestwa Bożego na ziemi⁷⁵.

Dla pierwszych odbiorców przypowieść mogła być rozumiana w kontekście społeczno-politycznym. Niektóre środowiska żydowskie domagały się od Mesjasza bardziej zdecydowanego działania, zmierzającego do wyzwolenia Izraela spod okupacji rzymskiej. Ugrupowanie zelotów widziało w Mesjaszu wodza, który poprowadzi naród do zwycięskiej walki⁷⁶. Z kolei faryzeusze widzieliby w Mesjaszu pogromcę grzeszników. Przypowieść miałaby więc wyjaśnić Jezusową dobroć i łagodność wobec wszystkich ludzi, szczególnie wobec wrogów i grzeszników. Ani legalizm faryzeuszów, ani aktywność zelotów nie mają wpływu na przyspieszenie rozwoju królestwa Bożego. W Bożej ekonomii zbawienia wszystko ma swój czas⁷⁷. Nauka przypowieści może mieć również odniesienie do początków Kościoła. W obliczu prześladowań przypowieść wzywała do wytrwałości, podobnie jak neutralizowała także skandal krzyża⁷⁸. Z pewnością zarówno jedno, jak i drugie spojrzenie na przesłanie przypowieści jest słuszne, ale tylko do pewnego stopnia. Nie można nauki Jezusa ograniczać miejscem i czasem. Ewangelia jest uniwersalna, skierowana do wszystkich ludzi wszystkich czasów. Nie ma większych trudności, aby dostrzec aktualność przesłania przypowieści w kontekście całej historii Kościoła, również w obecnych czasach nastawionych na efektywność i szybki

---

73 A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 125; por. D. J. Harrington, *Ewangelia według Świętego Marka*, s. 997.

74 C. S. Mann, *Mark*, s. 269.

75 A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 389.

76 A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, s. 32.

77 W. Grundmann, *Das Evangelium nach Markus*, s. 131; por. A. Paciorek, *Przypowieść o zasianym ziarnie*, s. 1172.

78 R. H. Gundry, *Mark*, s. 222; por. A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 127.

sukces w każdej dziedzinie życia. Nauka przypowieści stanowi napomnienie, wyrazisty znak sprzeciwu.

W przypowieści znajdujemy aluzję do tekstu Starego Testamentu. Chodzi przede wszystkim o werset 29, który zawiera podobieństwo do wyroczni proroka Joela (Jl 3, 13). Podobieństwo, owszem, zachodzi, jednak należy dostrzec występujące różnice pomiędzy obydwoma tekstami. Podobieństwo dotyczy słownictwa, ale znika w sferze teologicznej. Joel zapowiada karę Bożą, dlatego jego wypowiedź jest pełna grozy. Zupełnie inaczej jest w przypadku słów Jezusa. Odnoszą się one do końca świata, kiedy nastąpi pełnia królestwa Bożego. Werset 4, 29 nie zawiera elementów negatywnych, przeciwnie, wyłania się z niego nadzieja i radość Nowego Przymierza. Z pewnością aluzja do tekstu Joela nie jest końcowym wyznacznikiem przypowieści⁷⁹.

Przypowieść podkreśla wewnętrzną moc słowa Bożego i uwydatnia biblijny punkt widzenia, że Bóg jest sprawcą zjawisk w przyrodzie (Hi 38–42). Rozwój ziarna nie zależy od bezpośredniej interwencji rolnika, ale dokonuje się jego odśrodkową siłą. Podobnie rozwój królestwa Bożego nie zależy od tych, którzy je głoszą, ani od tych, którzy je przyjmują. Wszystko jest owocem Bożego działania, co nie wyklucza jednak roli człowieka. Chodzi o pełne ufności zaangażowanie się w jego sprawy. Królestwo Boże jest obecne w swojej pozornej nieobecności, ale z woli Bożej nieopohamowanie dąży do swojej pełni⁸⁰. Można zatem powiedzieć, że tak jak dla siewcy głównym celem jest wzrost, dojrzewanie i zbiór plonów zasianego nasienia, tak głównym tematem przypowieści jest przekonanie o rozwoju i dojściu do wypełnienia królestwa Bożego, któremu Jezus poświęcił większość swojej publicznej działalności. Na końcu czasów królestwo Boże objawi się z całą mocą. Innymi słowy, przypowieść przedstawia królestwo Boże jako pewność⁸¹.

79 C. S. Mann, *Mark*, s. 270.

80 A. Paciorek, *Przypowieści Jezusa*, s. 128–129; por. A. Paciorek, *Przypowieść o zasianym ziarnie*, s. 1174–1175; M. L. Strauss, *Mark*, s. 180; M. Healy, *Ewangelia według św. Marka*, s. 84; F. Sieg, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka*, s. 170; R. H. Stein, *Mark*, s. 232–233; W. Lane, *The Gospel of Mark*, s. 170; J. Gnilka, *Das Evangelium nach Markus*, s. 185; J. Marcus, *Mark 1–8*, s. 326.

81 A. J. Hultgren, *The Parables of Jesus*, s. 388; por. R. A. Guelich, *Mark 1–8:26*, s. 243; C. L. Blomberg, *Interpreting the Parables*, s. 358.

Bibliografia

- Bartnicki R., *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996 (Biblioteka Biblijna, 1).
- Blomberg C. L., *Interpreting the Parables*, Nottingham 2012.
- Daniel-Rops H., *Życie w Palestynie w czasach Jezusa*, tłum. J. Lasocka, Warszawa 2001.
- Edwards J. R., *The Gospel According to Mark*, Grand Rapids – Apollos, Nottingham 2002 (The Pillar New Testament Commentary).
- France R. T., *The Gospel of Mark*, Grand Rapids 2002 (New International Greek Testament Commentary).
- Gnilka J., *Das Evangelium nach Markus*, Leipzig 1980 (Evangelisch-Katolischer Kommentar zum Neuen Testament, 2).
- Grundmann W., *Das Evangelium nach Markus*, Berlin 1977 (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, 2).
- Guandry R. H., *Mark. A Commentary on His Apology for the Cross*, vol. 1, Grand Rapids 1993.
- Guelich R. A., *Mark 1–8: 26*, Dallas 1989 (Word Biblical Commentary, 34A).
- Harrington D. J., *Ewangelia według świętego Marka*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, Warszawa 2001.
- Healy H., *Ewangelia według św. Marka*, tłum. E. Litak, Poznań 2020 (Katolicki Komentarz do Pisma Świętego).
- Hultgren A. J., *The Parables of Jesus. A Commentary*, Grand Rapids 2000.
- Jankowski J., *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań–Warszawa 1981.
- Jurewicz O., *Słownik grecko-polski*, Warszawa 2015.
- Lane W. L., *The Gospel of Mark*, Grand Rapids 1974 (The New International Commentary of the New Testament).
- Langkammer H., *Jezus naucza w przypowieściach Mk 4, 1–34*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, red. S. Łach, M. Filipiak, Lublin 1975.
- Léon-Dufour X., *Słownik Nowego Testamentu*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1986.
- Léon-Dufour X., *Zasiewać*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1994, s. 1112–1115.
- Lurker M., *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1989.
- Malina A., *Ewangelia według świętego Marka, rozdziały 1, 1–8, 26*, Częstochowa 2013 (Nowy Komentarz Biblijny Nowy Testament, 11/1).
- Mann C. S., *Mark. A New Translation with Introduction and Commentary*, Garden City 1986 (The Anchor Yale Bible, 27).

- Marcus J., *Mark 1–8. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven, London 2000 (The Anchor Yale Bible).
- Mattingly G. L., *Siew*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 1103 (Prymasowska Seria Biblijna).
- Paciorek A., *Przypowieść o zasianym ziarnie (Mk 4, 26–29)*, w: *Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Waldemara Chrostowskiego*, red. B. Strzałkowska, Warszawa 2011, s. 1165–1176.
- Paciorek A., *Przypowieści Jezusa. Wprowadzenie i objaśnienie*, Częstochowa 2013.
- Popowski R., *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1997.
- Ryken L., Wilhoit J. C., Longman T. III, *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, tłum. Z. Kościuk, Warszawa 1998 (Prymasowska Seria Biblijna).
- Sieg F., *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka. Część I (Mk 1, 1–4, 34). Jezus głosi królestwo Boże*, Pelplin 2008.
- Stein R. H., *Mark*, Grand Rapids 2008 (Baker Exegetical Commentary on the New Testament).
- Strauss M. L., *Mark*, Grand Rapids 2014 (Exegetical Commentary on the New Testament).
- Strong J., *Grecko-polski słownik Stronga*, Warszawa 2015.
- Urban A., *Nasienie*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haider, tłum. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1995, s. 789.
- Vigini G., *Ewangelie i Dzieje Apostolskie. Tekst z komentarzem*, tłum. T. Truś, Lublin 2000.
- Wight F. H., *Obyczaje krajów biblijnych*, tłum. R. Piotrowski, Warszawa 1998.

Abstrakt

Logika rozwoju królestwa Bożego. Przypowieść o ziarnie. Mk 4, 26–29

Artykuł jest studium przypowieści o ziarnie Mk 4, 26–29, występującej tylko w Ewangelii św. Marka. W podjętej analizie autor próbuje odpowiedzieć na pytanie, dlaczego ten tekst nie znajduje się w pozostałych Ewangeliach. Celem rozważań jest dostrzeżenie właściwej roli siewcy, roli i ziarna. Zostały także poruszone powiązania przypowieści z tekstami prorockimi Starego Testamentu, a także kwestia eschatologiczna obecna w nauczaniu Jezusa. Ostateczny wniosek analizy egzegetyczno-teologicznej skupia się wokół prawdy, że królestwo Boże na ziemi rozwija się według planów Bożych, dlatego człowiek wierzący powinien być pewny w jego pełnym objawieniu się nawet wtedy, kiedy nie dostrzeżę wyrazistych znaków jego obecności w życiu.

Słowa kluczowe: królestwo Boże, siewca, ziarno, żniwa, eschatologia

---

Abstract

*The logic of the development of the Kingdom of God.
The parable of the sowing. Mk 4:26–29*

The article is devoted to the study of the parable of the grain sowing Mk 4:26–29. It could be found only in the Gospel of Mark. The analysis undertaken tries to answer one the question why the other Gospels do not have this text. The purpose of the considerations is to see the proper roles of the sower, field and grain. The connections between the parables and the prophetic texts of the Old Testament were also discussed, as well as the eschatological issue present in Jesus' teaching. The final conclusion of the exegetical-theological analysis focuses on the truth that the Kingdom of God on earth is developing according to God's plans, therefore the believer should be sure in its full revelation, even when he does not perceive the clear signs of his presence in life.

Keywords: eschatology, harvest, Kingdom of God, sower, seed

